

AVENÇ

dels ANNALS de la

Societat Catalana d'Estudis Polítics, Econòmics i Socials

ANY I

BUENOS AIRES, MAIG 1943

N.º 5

La divisió territorial de Catalunya

per Pere Mas i Perera

UN dels problemes que plantejà als governants de Catalunya l'any 1931 l'assoliment de l'Autonomia fou el de la divisió territorial. El Principat, com València, tenien comarques naturals que havien tingut en l'època nacional una funció político-administrativa, revalidada durant els temps dels Austries i dels primers Borbons. Per tant, aquella divisió no constituïa un interès purament administratiu, ni una preocupació d'ordre polític, sinó una exigència natural. Calia rectificar l'esquarterament provincial decretat el 30 de novembre del 1833 i restaurar, per contra, en tant que això fos possible, unes demarcacions avingudes amb la naturalesa del país, com les antigues, i que ensés satisfessin les necessitats político-administratives del Govern de la Generalitat.

No n'hi havia prou, doncs, amb un decret que derogués la divisió provincial: calia comptar amb un substitutiu de base sòlida. I, en rigor, potser no existia. D'una banda, aquella divisió artificial, recolzada en els partits judicials, en els seus noranta-vuit anys d'existència legal havia consolidat centres d'irradiació esdevinguts ja tradicionals: els uns concordaven amb les antigues capitals de vegueria o de corregiment; els altres, en canvi, eren inèdits, però havien encaixat. D'altra banda, les capitals de província, amb llur utilitatge burocràtic, havien actuat amb una tal força centrípeta, que dislocaren algunes de les velles unitats comarcals:

el Penedès, entre altres. No és que hi hagués hagut en joc una acció política amatent: l'evolució de les comunicacions i de la vida de relació, el progrés econòmic i cultural, i la rutina, eren elements coadjuvants d'aquesta desviació.

En 1931, doncs, el Govern de la Generalitat va donar la importància que calia al problema de la divisió territorial i, abans de prendre cap decisió en ferm, va nomenar una "Ponència d'Estudi de la Divisió Terri-

torial de Catalunya", integrada per personalitats força qualificades, la qual va realitzar amb poc temps una tasca molt àrdua. Les seves conclusions van donar lloc a dos projectes: el primer, anomenat de *demarcacions*, comprenia vint-i-vuit departaments que depenien directament de Barcelona; el segon, anomenat de *vegueries*, constava de trenta-vuit comarques, agrupades en nou vegueries que servien de punt d'enllaç amb la capital. En realitat, cap dels dos projectes no reflectia d'una manera fidel el fet comarcal. En ambdós hi entrava el convencionalisme; però no per això deixaven d'ésser admissibles com a base de discussió pel Parlament, el qual, en definitiva, havia de dir la darrera paraula.

Les demarcacions del primer projecte eren: Alt Empordà, Alt Francolí, Alt Urgell, Bages, Baix Camp, Priorat, Baix Ebre, Baix Empordà, Baix Francolí, Baix Llobregat, Barcelonès, Berguedà, Cerdanya, Conca d'Odena, Gironès, La Muntanya, La Noguera, La Selva, Maresme, Osona, Pallars jussà, Pallars sobirà, Penedès, Segarra, Segrià, Terra Roja, Vall d'Aran, Vallès Occidental i Vallès Oriental.

Els agrupaments fets en el segon, tal com va ésser adoptat, eren: Regió primera: Barcelona, amb Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental. Regió segona: Girona, amb Alt Empordà, Baix Empordà, Garrotxa, Gironès i La Selva. Regió tercera: Tarragona, amb Alt Camp, Alt Penedès, Garraf i Tarragonès. Regió quarta: Reus, amb Baix Camp, Conca de Barberà, Priorat i La Ribera. Regió cinquena: Tortosa, amb Baix Ebre, Montsià i Terra Alta. Regió sisena: Vic, amb Cerdanya, Osona i Ripollès. Regió setena: Manresa, amb Anoia, Bages, Berguedà i Solsonès. Regió vuitena: Lleida, amb Garrigues, Noguera, Segarra, Segrià i Urgell. Regió novena: Tremp, amb Alt Urgell, Pallars jussà, Pallars sobirà i Vall d'Aran.

L'informe de la Ponència abans al·ludida va ésser publicat el 1933 en un volum en quart de 370 pàgines de text, sota el títol *Divisió Territorial de Catalunya. Estudis i Projectes. Nomenclàtor de Municipis*, junt amb un opuscle que contenia quatre mapes; circumstàncies d'ordre divers, però, van fer que el Parlament català no arribés a discutir la divisió territorial de Catalunya. En canvi, les exigències de la guerra feren

Divisió regional de Catalunya

torial i, abans de prendre cap decisió en ferm, va nomenar una "Ponència d'Estudi de la Divisió Terri-

que el caràcter conservador que tenia el segon projecte de la Ponència —basat en els partits judicials existents— pesés força en aquella hora de resolucions ràpides en l'ànim del Consell de la Generalitat quan, a proposta del Conseller d'Economia i Serveis Públics, aprovà el Decret del 27 d'agost del 1936, publicat al Diari oficial del 9 de setembre següent, en virtut del qual s'adoptava, lleugerament modificat, el segon projecte i es bandejava el primer, que, ben mirat, s'avenia millor, en general amb el concepte històric i fins i tot popular de les comarques. La nova divisió va ésser ratificada i aclarida pel Decret del 23 de desembre del mateix any (*Diari oficial* del 25), que determinava quins eren els municipis integrants de cada comarca i quins eren els caps o centres comarcals. El Parlament de Catalunya aprovà, més endavant, ambdós decrets, i així sancionà la divisió territorial i evità un debat de vastes proporcions.

☆

Com s'ha dit en el volum editat per la Conselleria d'Economia de la Generalitat el 1937, a cura de Pau Vila, sota el títol *La divisió territorial de Catalunya*, aquesta divisió "té l'avantatge de desdobljar les velles divisions provincials i acostar, per tant, els centres directius a les comarques, les quals es compenetren fàcilment amb aquells, per llur comunitat de produccions, de relacions i d'interessos". Però, ultra que prescindeix gairebé en absolut de les comarques naturals i, amb la cabdal preocupació de desfer les províncies, coopera a la desarticulació d'aquelles comarques que encara són vives en el parlar de la nostra gent i en la vida social i econòmica de la nostra terra —Camp de Tarragona, Empordà, Pallars, Penedès i Vallès—, té alguns punts febles. Per exemple: l'enorme densitat de la regió primera (643,9 habitants per km² contra: 90,7 de la tercera, 62,6 de la segona, 49,0 de la cinquena, 48,4 de la quarta, 44,4 de la setena, 43,4 de la sisena, 42,6 de la vuitena i 12,0 de la novena) i la pruija de separar Tarragona de Reus, a costa de girar tot el Penedès cap a Tarragona, en contrast evident amb el principi que fou observat en "l'elaboració" de la regió primera.

És evident que la macrocefàlia de què pateix Catalunya hauria pogut ésser més ben dissimulada, ja que no combatuda, si hagués estat adoptat el primer projecte mitjançant l'aplegament de les demarcacions que el constituïen en regions.

La primera podia haver estat la ciutat de Barcelona tota sola, cosa que aconsellava de fer, ultra la seva poblositat, el fet d'ésser seu del govern. Perquè segons el projecte aprovat, Barcelona hauria estat alhora seu del Govern de la Generalitat i del Comissari o autoritat regional. En canvi, si es seguia la pauta diè-m-ne americana, la capital podia tenir en el seu Ajuntament l'autoritat immediata inferior a la del Govern — i s'estalviava un funcionari intermedi. Altrament, si, per exemple, Badalona, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramanet haguessin estat acoblades al Maresme, i Esplugues de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat i Sant Just Desvern ho haguessin estat al Baix Llobregat, s'hauria reduït la congestió barcelonina.

Llavors s'hauria pogut constituir una nova regió amb el Maresme, el Vallès Occidental i l'Oriental, la qual

hauria comptat amb uns 386.000 habitants i una extensió aproximada de 1.860 km². I se n'hauria pogut crear una altra al SO. de Barcelona amb el Baix Llobregat, la Conca d'Odena i el Penedès del primer projecte, la qual hauria tingut uns 238.000 habitants i uns 1.530 km².

Haurien sofert una minva les regions 1^a, 3^a i 7^a de la divisió acordada; però, en conjunt, hauria existit més equilibri i, si s'hagués unificat el Priorat amb el Camp de Tarragona i la Conca de Barberà en una sola regió, el nombre total d'aquestes hauria estat de 10 i, de més a més, Barcelona, la capital.

¿Per què no fer la divisió territorial a base de les comarques naturals? ¿Per què entestar-se a crear nuclis extranaturals?

D'unitats fisiogràfiques que eren, les comarques naturals han anat esdevenint, amb el temps, veritables unitats socials, peculiaritzades pels costums, per les variants dialectals, pels usos jurídics, per les característiques econòmiques i pel matís distintiu de la gent que hi viu. Concorren en elles, per tant, les circumstàncies adients a la funció del govern a delegar-hi.

☆

Hom conceptua comarques i sub-comarques naturals de la nostra terra, ultra el Capcir, el Confluent, el Rosselló, la Vall d'Andorra i el Vallespir —que són fora de l'Estat espanyol—, els següents nuclis: Alt Empordà, Alt Urgell, Bages, Baix Ebre, Baix Empordà, Baix Llobregat, Berguedà, Camp de Tarragona, Cerdanya, Conca de Barberà, Conca d'Odena, Conca de Tremp, Costes de Garraf, Garrotxa, Gironès, La Ribera, La Selva, Les Garrigues, Les Nogueres, Maresme, Pallars, Penedès, Pla de Barcelona, Pla de Lleida, Pla d'Urgell, Plana de Vic, Priorat, Ribagorça, Ripollès, Segarra, Solsonès, Terra Alta, Vall d'Aran i Vallès.

En tractar de fer una estructuració comarcal per a la projecció eficient de les funcions de govern, hom ha pensat tot seguit a trobar la capitalitat adequada per a centralitzar-les-hi. I vet ací per on sorgeixen els inconvenients. No totes les poblacions reuneixen les condicions indispensables per a radicar-hi prou eficientment els serveis. Un centre sanitari, posem per cas, requereix un clima que no sempre tindrà la capital escollida. Els anomenats serveis d'indústria mai no trobaran el seu element en una vila o ciutat agrícola i, per contra, els serveis de crèdit agrícola mai no escauran tampoc en un centre industrial. En canvi, una bona recaptació de contribucions haurà de tenir oficines a les poblacions que, ensems que tinguin prou força d'atracció, siguin dotades d'una bona xarxa de comunicacions. I hi ha serveis com els d'assistència social i els d'ensenyament que hauran de tenir una difusió sàvia per tot el territori, amb un criteri menys estricte que el que, per exemple, ha d'inspirar la distribució dels serveis de sanitat.

☆

Breument: La divisió territorial de Catalunya amb finalitats político-administratives ha de perseguir la universalització dels serveis i de les funcions amb el mínim de cost i el màxim d'eficiència. S'han d'adaptar, per tant, a les característiques típiques de cada contrada, però no exigeixen pas que necessàriament hagin d'ésser concentrats en capitalitats. Per tant, més que

preocupar-se dels tics localistes, en fer la divisió territorial escàs d'estudiar la distribució racional, a consciència, de les funcions a exercir en cada comarca i dels serveis a prestar-hi, de forma que siguin radicats en els indrets més escaients de cada u.a. No hi ha cap necessitat de saturar d'organismes de govern una mateixa població. L'economia dels serveis resultarà molt més beneficiada d'una racionalització així, que no pas d'una concentració perquè sí en una sola ciutat o vila de cada comarca.

L'antiga divisió provincial tendia a desvincular les velles unitats peninsulars i s'inspirava en la divisió departamental francesa. Hi ha, doncs, un motiu d'ordre sentimental perquè la refecció de la nostra unitat no

recolzi en l'esperit provincial d'oposar una capital a una altra capital, sinó en el vell esperit català que feia de les ciutats i viles catalanes importants elements actius de cohesió.

☆

En tot cas, la mateixa juxtaposició de serveis, per llur obligada convergència en un mateix lloc, posarà de relleu els centres vitals del país, de la mateixa manera que la llarga tradició des mercats comarcals ha consagrat, per raó dels avantatges de comunicació amb què compten, poblacions com Figueres, Girona, Granollers, Lleida, Manresa, Reus, Tortosa, Vic, Vilafranca i altres, i n'ha fet punts neuràlgics de la vida econòmica comarcal de Catalunya.

★

ESTADÍSTICA FINANCERA⁽¹⁾

per Carles Pi i Sunyer

LES dades de caràcter financer tradueixen fidelment la potencialitat econòmica d'un poble. Catalunya, que per la seva activitat productora té una intensa vida financera, no posseeix, en canvi, una banca pròpia prou forta; per tal motiu, ultra la important intervenció del Banc d'Espanya, ha de satisfer una gran part de les seves necessitats amb el concurs d'altres bancs, espanyols o estrangers. El capital efectiu dels bancs catalans al final de l'exercici 1927 ascendia a 144.292.495 pessetes, i les reserves a 32.140.127 pessetes. Els comptes corrents en les sucursals del Banc d'Espanya a 244.939.000 pessetes i en la banca privada a 508.294.000, o sigui conjuntament a pessetes 753.933.00. La cartera i crèdits, respectivament, a 415.560.000 i 498.227.000 pessetes: en total, pessetes 913.787.000. Les darreres dades que comprenen la major part de les operacions anomenades de banca comercial, així com les referents als comptes corrents no corresponen al volum del moviment bancari català en aquests conceptes, puix que la banca catalana intervé només, aproximadament, en una tercera part del moviment de la banca comercial privada, i les altres dues parts estan controlades per bancs que tenen la sucursal fora de Barcelona. Els dipòsits de valors pugen en les sucursals del Banc d'Espanya 1.964.290.000 pessetes, i en els bancs privats a 1.572.308.000 pessetes, en total 3.536.598.000 pessetes, xifres que ja s'acosten més a les reals, perquè, en canvi, la banca local domina les operacions d'emissió i col·locació de valors.

VOLUM DEL CAPITAL ANONIM

És molt interessant de conèixer el volum del capital anònim, el qual hom calcula, en la memòria de la Cambra de Comerç i de Navegació de Barcelona corresponent a l'any 1927 en una xifra superior a set mil milions de pessetes. L'integren diverses partides. Hi ha el deute públic de l'Estat domiciliat a Catalunya, que pot ésser estimat en 2.289.677.974 pessetes; el deute municipal en circulació, que puja a 582.038.500 pessetes; i els deutes provincials, que ascendeixen a pessetes 122.836.000. Per tant, el capital invertit en títols oficials és d'uns 3.000 milions de pessetes. El capital col·locat en societats anònimes en forma d'accions

puja a 1.526.760.130 pessetes, i en forma d'obligacions a 1.274.224.565; és a dir, en els dos conceptes, a més de 2.800 milions. En les grans companyies de ferrocarrils hi ha invertides en accions 263.111.522 pessetes, i en obligacions 1.015.939.069, o sigui, en total, a la vora de 1.300 milions. És interessant sumar les xifres del capital col·locat en accions i del que ho és en obligacions, de les anònimes i companyies ferroviàries. El total del que hi ha invertit en accions és d'uns 1.800 milions, i en obligacions de 2.300 milions. En conjunt, el capital anònim a Catalunya ascendia el 1927, segons el càlcul esmentat, a pessetes 7.074.587.759 i donava una renda líquida de pessetes 396.548.887.

El capital de les societats anònimes mereix particular atenció, perquè, ultra llur força financera, aquestes societats constitueixen un dels motors de l'activitat econòmica i productora. La xifra que figura en el càlcul del capital anònim es refereix exclusivament a les grans empreses; de manera que hi consten només 229 societats, amb un capital nominal de 1.884.784.920 pessetes, i això representa un capital mitjà de 6.600.000 pessetes per societat. Els grups més importants són els de les societats de crèdit (159 milions de capital efectiu), de ferrocarrils i tramvies (accions, 235 milions; obligacions, 287 milions), de navegació (150 i 233 milions respectivament), de gas i electricitat (259 i 452 milions) i industrials (539 i 101 milions). Però no estan comptades en el càlcul moltes i moltes empreses més petites. Per això el caràcter de les nostres societats anònimes és reflectit millor pel registre d'inscripcions, en el qual les inscrites en quinze anys, des del 1913 al 1927, i deduides les dissoltes, pugen a 2.272, que representen un capital de 1.593.334.000 pessetes, això és un capital mitjà lleugerament superior a 700.000 pessetes.

LA TRIBUTACIÓ

Unes altres dades que deixen veure la importància econòmica de Catalunya són les referents a la tributació. Aquesta és tan complexa que el seu valor total resulta difícil d'apreciar amb exactitud. Malgrat les dificultats que hom troba, fent un càlcul acurat i tenint en compte les contribucions directes i indirectes

de l'Estat, els impostos municipals i provincials, i totes les càrregues isolades de caràcter social, corporatiu o econòmic, hom arriba a la conclusió ben fonamentada que avui, i anualment, la tributació global de Catalunya deu acostar-se força, si no hi arriba, als mil milions de pessetes.

Esmentem finalment un altre índex de caràcter financer molt interessant, que és el poder de capitalització. Tenim una dada que indica prou bé la seva importància: l'augment anual del capital anònim. En els darrers anys, l'augment ha estat de 450 milions de pessetes. Però la capitalització es realitza també en altres formes més difícilment controlables, com són el diner col·locat en empreses particulars i més petites: el que és invertit en el millorament de les existents, i el que és emprat en la propietat urbana i rural. En el mateix

aspecte financer hi ha l'important increment dels comptes corrents dels bancs, així com les sumes invertides en les diverses variants de segurs. I, finalment, cal no oblidar, amb el seu caràcter gairebé més social que financer, el petit estalvi que, en conjunt, dona xifres força elevades: en finalitzar l'any 1928 les Caixes catalanes tenien imposicions per un valor superior a 525 milions de pessetes.

De les dades anteriors es desprèn una impressió sobre el procés de capitalització a Catalunya, el qual reflecteix, amb les seves modalitats i àmplia base, l'estructura social del nostre poble i les seves aptituds fonamentals per al treball i per a l'estalvi.

1) Aquest article de Carles Pi i Sunyer, i el que va ésser publicat en el nº 4 de l'AVENÇ, han estat extrets del llibre *L'aptitud econòmica de Catalunya*.

E L S L L I B R E S

ECONOMIA DE POSTGUERRA.

Per Manuel Serra i Moret. Ed. pel Centre Asturià de B. Aires, 1943.

En un llibret de 38 pàgines, el Centre Asturià de Buenos Aires ha editat una conferència que Manuel Serra i Moret va pronunciar en aquell saló d'actes el dia 26 de setembre de l'any passat.

Malgrat i la limitació que suposa tractar en una conferència matèria tan important, Serra i Moret encara el tema amb l'elevada visió que resulta de considerar l'Economia "com a sistema funcional de la societat en què vivim; "com a conjunt dels problemes vitals en relació al qual els polítics, els socials i àdhuc els morals i filosòfics són, en certa manera, una visió fragmentària". I des de posició tan eminent, l'autor de la conferència examina amb absoluta "lleialtat científica" —que es destaca per l'objectivitat amb què exposa tots els conceptes—, els elements de l'Economia d'avantguerra, de la guerra i de postguerra.

Amb profusió d'exemples, índex, i dades estadístiques, M. Serra i Moret analitza l'economia d'avantguerra, que es caracteritza per una profunda anarquia i presenta, com a mal crònic, una superabundància d'elements produïts i un tràgic subconsum en el 80 % de la població mundial, situacions que porten, com a conseqüència, la desocupació i crisis periòdiques a tot arreu.

L'esclat de la guerra actual, amb les seves gegants necessitats d'homes i materials, dona solució violenta a tots els problemes de crisis, superproducció, capitals parasitaris i excés de mitjans; ja no sobren braços ni elements de cap mena. Però paral·lelament, el subconsum no tan sols es manté, sinó que es procura pronunciar-lo a tots els països afectats directament o indirecta pel conflicte, suprimint els articles de luxe i racionant els més indispensables per a la vida. Al mateix temps els Estats in-

verteixen capitals per a la conversió d'indústries civils en indústries de guerra, i la necessitat d'eleva la producció al màxim obliga els governs a prendre, cada dia més, una intervenció més plena en la direcció, control i distribució de les plantes industrials.

L'última part de la conferència que comentem està dedicada a estudiar els problemes que en l'aspecte econòmic oferirà el dia de la pau.

¿Podran desmovilitzar-se els milions d'homes i dones que avui treballen en indústries de guerra? ¿Podrà tornar-se al règim d'iniciativa privada en tots els camps de la producció? Serra i Moret contesta negativament a ambdues preguntes: ni l'Estat pot consentir una desocupació general, ni pot fer deixament dels capitals que ha esmerçat en l'adaptació de les indústries a les necessitats de la guerra. Quan aquesta acabi, l'Estat es

trobarà copropietari de la major part de les plantes industrials; i necessitarà, a més, invertir-hi nous capitals per a readaptar-les a la producció civil. Tot això crearà un sistema d'empresa mixta en la qual la intervenció de l'Estat estarà determinada per la mesura de caràcter públic del servei.

Tots aquells que senten les inquietuds del nostre temps i es senten lligats a la tragèdia dels homes que avui lluiten per un demà més just —"i allò que es reputa just en l'ordre moral o polític no és més que un avenç d'allò que, a través de marxes i contramarxes, ens prepara l'Economia"—, trobaran en la conferència de Serra i Moret una excel·lent síntesi dels elements que expliquen el moment actual i un esplèndid material d'estudis per a comprendre les condicions en què ha de moure's el món de la postguerra.

P. S.

* N O T E S *

ADVERTIMENT

Ens veiem en la ineludible obligació de recollir i de replicar a l'al·lusió intempestiva que fa a la nostra publicació la revista CATALUNYA, d'aquesta ciutat, en la secció "Reflexos" del seu número de març passat, en involucrar-nos en l'enumeració de periòdics que són editats "responent a les activitats polítiques dels grups de nous exiliats".

AVENÇ no serveix —ni obertament ni encobertament— cap bandera política. És, simplement, l'òrgan d'una entitat catalana fundada per a estudiar els problemes d'ordre polític, econòmic i social que l'hora present planteja a Catalunya i que la més elemental noció de catalanitat obliga de considerar seriosament si és que volem reconstruir eficientment el nostre país.

CONVOCATORIA

Ja han estat cursades les convocatòries als socis numeraris, patrocinadors i corresponents per a la reunió constitutiva de la Societat Catalana d'Estudis Polític, Econòmics i Socials. L'acte tindrà lloc el propi dia 6 de juny, a les quatre de la tarda, al Casal de Catalunya.

GRATITUD

El millorament de la presentació de l'AVENÇ és degut a la generositat d'un compatriota, antic resident a l'Argentina. D'aquestes pàgines estant, ens plau d'expressar-li el nostre sincer agraïment.

NOVES ADHESIONS

A les dues llistes ja publicades cal afegir-hi els següent socis:

Maria Solà de Sallarès.
S. Sarrà-Serravinyals.

Comunitat Catalana de Colòmbia

Tota la correspondència a la nova adreça: Chacabuco 863, Casal de Catalunya

Impremta Fontana - Perú 796 - Bs. As.